

Arbres magnífics

Marc Marí i Romeo (prefaci)
Lluís Madrenas i Bahí, Glòria Pi i Peix (introducció)

Prefaci

L'article que us disposeu a llegir no té la forma d'un article convencional, sinó que és la recuperació de les fitxes dels arbres més destacats del nostre municipi.

Les fitxes són fruit del treball que vàrem fer des del Museu del Montgrí i del Baix Ter -enyorat Museu- ara ja fa uns anys, per elaborar una exposició temporal que va ser exhibida a la capella de St. Antoni. Moltes de les fotografies van ser fetes per en Lluís Madrenas, que ha dedicat gran part de la seva vida a recórrer les contrades del Baix Empordà a la recerca dels arbres més impressionants; avui podem veure el seu treball publicat en un llibre anomenat *Arbres monumentals, 290 monuments amb arrels del Baix Empordà*, que us recomano des d'aquestes ratlles. Els textos de l'exposició temporal van ser escrits per la Glòria Pi, l'Elena Padró i el propi Lluís Madrenas; les fotografies són d'en Lluís Madrenas i meves; el mapa el va fer l'Enric Torrent.

El nom que vàrem triar per a l'exposició, i que reproduïxo com a títol de l'article, "Arbres magnífics", volia representar la grandesa d'uns éssers que han estat testimoni de part de la nostra història i que han format i formen part del nostre patrimoni paisatgístic i natural, però també cultural.

En total vàrem descriure 25 arbres, que destaquen per les seves dimensions o forma fora del comú. És ben cert que aquesta llista

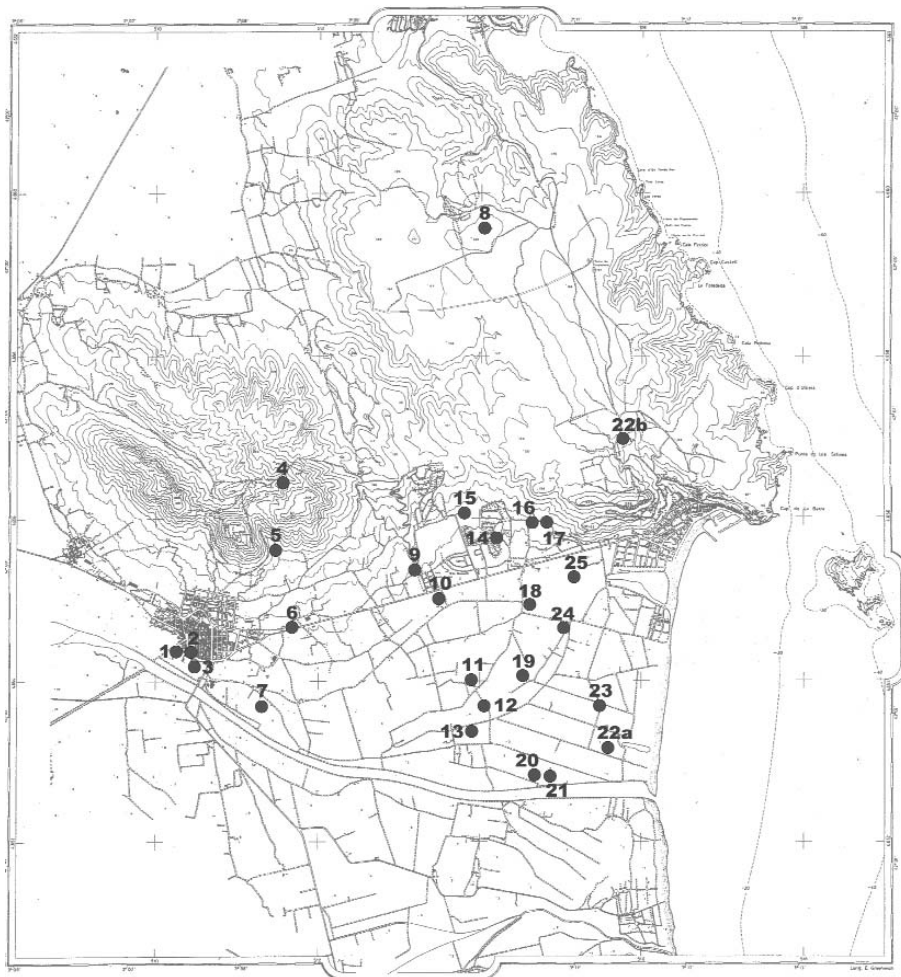
no és exhaustiva, ja que hi manca algun exemplar espectacular com el tamariu del restaurant Robert de l'Estartit, el pi bord de la torre Ponça o algun altre que segurament em deixo, però sí que abasta la major part dels nostres arbres més magnífics.

La publicació de les fitxes i aquesta breu introducció són un homenatge a uns éssers de vida pausada que representen la fortalesa de la natura, però alhora la seva fragilitat davant d'algunes actuacions humanes. Malauradament, no tots els arbres presents en la col·lecció de fitxes són vius; alguns van ser abatuts per malures o sequeres combinades amb la tramuntana, d'altres van ser part del preu que es va haver de pagar per fer les obres de canalització del regadiu, víctimes, com els mateixos pagesos, de la demanda d'aigua del Ter que hi ha en altres zones de Catalunya. D'entre tots els absents, vull destacar el xiprer d'en Navarro, per l'estima que se li tenia, per les seves dimensions i pel fet que la seva pèrdua, a causa de l'incendi del setembre de 2004, ha estat la més recent i potser la més sentida per molts de nosaltres; avui en queda l'esquelet de fusta, que alguns creiem que seria bo de conservar com a homenatge.

Sortosament, per altra banda, encara tenim l'oportunitat de conservar molts dels arbres que us mostrem en aquesta publicació i esperem gaudir d'ells durant molts anys encara.

Aquesta serà una publicació feta en 5 lliuraments; per tant, cada any, si no hi ha res de nou, es publicaran 5 arbres diferents fins arribar als 25 de la col·lecció.

Vull aprofitar l'oportunitat que em dona el *Llibre de la Festa* per fer públic el mèrit que tenen els propietaris d'aquests arbres, ja que han sabut conservar-los durant molts i molts anys. Per això són mereixedors del reconeixement de tots nosaltres. A tots ells, gràcies.

Plànol de
situació dels
25 arbres
magnífics

1.- Saula de l'horta d'en Pelegrí
2.- Cedre de la pl. d'Espanya
3.- Tell de l'horta d'en Jesús
4.- Uedoner de Santa Caterina
5.- Xiprer d'en Novara
6.- Oliveres del camp del mas Déu
7.- Magnòlia de l'horta d'en Quintana
8.- Margalló del puig de la Palma
9.- Alzina del mas Subirà

10.- Ombú del mas Ral
11.- Platan del mas de la Barroca
12.- Pollançer del camí del mas de la Barroca
13.- Noguera del camp de l'Ombra
14.- Ametller de la torre Gran
15.- Server de l'oliviar d'Arbú
16.- Figuera del mas Solei
17.- Uentiscle del mas Salei
18.- Morera del mas d'en Pi

19.- Pi pinyer del mas de la Barroca
20.- Frosser del paratge de la Moixina
21.- Vern del paratge de la Moixina
22a.- Pi ajagut de la Platera
22b.- Pi bord de la torre Pansa
23.- Tamarit del mas de la Platera
24.- Alber del camí del Ter Vell

Introducció

Els arbres són testimonis muts de la vida humana. De vegades, però, poden passar desapercebuts com a entitats individuals, ja que formen part d'un paisatge que solem veure d'una manera global.

Actualment, els arbres han perdut protagonisme en les nostres vides. Ara bé, no fa gaires anys els arbres eren indispensables per al poble. D'ells, se n'extreien materials com la fusta, les essències, els fruits, l'escorça o altres productes que eren usats per a coses tan diverses com la fabricació de cadires o els remeis contra diferents malalties. Servien, així mateix, per donar ombra als camins o com a pantalles per protegir els horts de la tramuntana.

Avui mantenen la seva majestuositat alçats al pla de l'Empordà. Serveixen per donar estructura al paisatge, per protegir del vent i com a refugi per als ocells. Els arbres han de ser considerats com a monuments naturals que cal conservar i protegir.

Saula de l'horta d'en Pelegrí

La saula de l'horta d'en Pelegrí

Mesura 12 m d'alçada, 13 m de capçada i 4,10 m de perímetre. És una de les més remarcables del municipi. Actualment és de propietat municipal, com a conseqüència d'una cessió urbanística; esperem que l'Ajuntament sàpiga conservar-la quan s'acabi d'urbanitzar i enjardinar aquesta zona de Torroella.

Fitxa tècnica

Nom català: salze blanc, vaimera, saule

Nom castellà: sauce blanco

Nom científic: *Salix alba*

Família: salicàcies

Fulla: caduca. Estreta i punxeguda, d'un color blau grisós.

Floració: entre febrer i maig, al mateix moment que treu la fulla

Fructificació: a la primavera

Origen: cosmopolita

Hàbitat: viu a les riberes dels rius i rieres i és capaç de suportar condicions extremes d'inundació.

Alçada: entre 10 i 15 m

Usos i curiositats: l'escorça va ser molt emprada en medicina, per extreure'n l'àcid salicílic amb el qual es prepara l'aspirina. La fusta clara és resistent i elàstica. Tradicionalment, la capçada es capolava periòdicament per obtenir perxes rectes i llargues. Les perxes més primes es feien servir per fer els barrots de les cadires. No fa massa anys que encara passava un cadiraire casa per casa, amb pals de saula de diferent mida, oferint-se per arreglar cadires. D'una varietat concreta de *salix*, se'n fan bats de criquet.

El cedre de la plaça d'Espanya

A la plaça d'Espanya hi ha dos cedres que van ser plantats quan es va remodelar aquest espai. Un d'ells va ser escapçat per un

llamp. El més gran mesura 9 m d'alçada, 15 m de capçada i 1,82 m de perímetre.

Fitxa tècnica

Nom català: cedre

Nom castellà: cedro

Nom científic: *Cedrus deodara*

Família: pinàcies

Fulla: perenne. Acicular de 2 a 5 cm, llarga i estreta, disposada en feixos.

Floració: a la primavera

Fructificació: fa unes pinyes erectes de forma cònica de 8 a 10 cm.

Origen: Afganistan i serralada de l'Himàlaia

Hàbitat: a Europa, com a arbre ornamental en parcs i jardins

Alçada: 50 m o més

Usos i curiositats: la seva fusta resinosa és de qualitat excel·lent.

Resistent a l'atac d'insectes i de fongs. Són característics els llapis fets amb la fusta d'aquest arbre. La simbologia del cedre va lligada a la idea d'immortalitat i incorruptibilitat.

Cedres de la
plaça
d'Espanya

Tell de
l'horta
d'en Jesús

El tell de l'horta d'en Jesús del mas Ferrer

Comparteix l'espai amb 3 palmeres. Presenta un tronc de 2,70 m de perímetre, una capçada de 8 m i només 6 m d'alçada. Aquesta capçada reflecteix que aquest tell va ser coronat no fa gaires anys.

Fitxa tècnica

Nom català: tell, til·ler

Nom castellà: tilo

Nom científic: *Tilia platyphyllos*

Família: tiliàcies

Fulla: caduca. Té forma de cor amb la punta pronunciada.

Floració: el juny i el juliol

Fructificació: a l'octubre

Origen: centreeuropeu

Hàbitat: viu en clima humit. És rar trobar-lo formant boscos.

Alçada: 30 m

Longevitat: 900 anys

Usos i curiositats: solen plantar-se en parcs i jardins, com a arbre ornamental. La fusta és blanca, amb aspecte de cera, i de bon treballar. S'ha fet servir molt per a imatges religioses. La infusió de flors, o til·la, és apreciada per les seves propietats sedants. La mel de les flors és considerada de les millors.

El lledoner de Santa Caterina

Mesura 15 m d'alçada, 12 m de capçada i 2,20 m de perímetre.

Fitxa tècnica

Nom català: lledoner

Nom castellà: almez

Nom científic: *Celtis australis*

Família: ulmàcies

Fulla: caduca. De forma lanceolada, acabada en punta pronunciada i amb el marge molt dentat. De color verd fosc a l'anvers i més clares al revers. Es caracteritza per la seva base asimètrica i es disposa de forma alterna.

Floració: al març

Fructificació: els lledons són madurs al final d'estiu o a la tardor.

Origen: oriental

Hàbitat: viu en terrenys marginals, mai formant boscos, entre el nivell del mar i els 1.200 m.

Alçada: 20 m o més

Usos i curiositats: es troba plantat en places i carrers dels pobles com a ornamental i per fer ombra. La fusta del lledoner és lleugera, forta i elàstica, molt adequada per fer mànecs d'eines, peces de carruatges, botes, remes i especialment forques amb les seves branques ramificades. És un bon combustible i productor d'excel·lent carbó. El fruit, astringent, s'ha usat en medicina popular.

Lledoner de Santa Caterina

El xiprer d'en Navarro

Amb 14 m d'alçada, 8 m de capçada i 3,05 m de perímetre, és un dels xiprers més rellevants de Catalunya. Es troba a la falda sud del Montgrí i, tot i haver estat escapçat pels llamps un parell de vegades, és ben visible des de molts punts. Malauradament, el xiprer va ser cremat per l'incendi de setembre de 2004. Avui, l'estructura de fusta ennegrida es dreça encara dreta i destaca com un monument sobre el fons verd de la vegetació que es recupera del foc; seria desitjable que es conservés com a testimoni d'aquest arbre tan imponent. Sortosament, existeixen alguns fills d'aquest magnífic arbre, que tenen un valor més sentimental que patrimonial; deixem-los créixer i esperem...

Xiprer d'en Navarro

Fitxa tècnica

Nom català: xiprer

Nom castellà: ciprés

Nom científic: *Cupressus sempervirens*

Família: cupressàcies

Fulla: perenne. De color verd negrós en forma d'esquama triangular, disposada en 4 files, oposades de 2 en 2, recobrint completament la branqueta.

Floració: a finals d'hivern

Fructificació: els gàlbuls maduren a la tardor de l'any següent.

Origen: Grècia i l'Orient Mitjà

Hàbitat: s'adapta a tot tipus de terrenys, fins als 800 m.

Alçada: 25 m o més

Longevitat: pot viure fins a 2.000 anys.

Usos i curiositats: és cultivat com a ornamental i funerari. A l'Empordà és molt freqüent plantar-lo arrencat per protegir els camps i horts de la tramuntana. A moltes cases se solen plantar 3 xiprers a l'entrada en senyal de bon acolliment. Isolat enmig dels camps, sembla que la seva ombra feia d'immens rellotge de sol per indicar l'hora als pagesos. La fusta és imputrescible i resistent als fongs i als corcs. De les fulles es destil·la un oli indicat en les afeccions respiratòries, encara usat en la indústria farmacèutica.

El xiprer
d'en
Navarro tal
com ha que-
dat després
del foc del
2004.

Agraïments

Genís Baquer i Quimeta Ferrer, del mas Solei

Pere Batlle "el boter"

Francesc Pagès "Xico Barnosell"

Joan Bosch i Elvira Castelló

Jaume Subirà, del mas Subirà

Miquel Subirà, de l'horta d'en Reixach

Josep Sureda, del mas Ral

Joan Miquel, del mas Bayó

Miquel Fàbregas i Miquel Pellicer, del mas d'en Bou

Francesc "Xico" Casademont